O‘ZBEKISTONDA TA’LIM SIFATI VA MEHNAT BOZORI TALABLARINING UYG‘UNLASHUV HOLATI

Rajapboyev Xurrambek
Osiyo xalqaro universiteti magistranti,
“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 1-kurs

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda ta’lim sifati va mehnat bozori talablarining o‘zaro uyg‘unlashuv holati tahlil qilingan. Ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, malakali kadrlar tayyorlash jarayoni hamda ish beruvchilarning zamonaviy talablari o‘rtasidagi bog‘liqlik yoritilgan. Shuningdek, ta’lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari hamkorligini rivojlantirish, amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish hamda bitiruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari ta’lim sifati va mehnat bozori ehtiyojlari o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: ta’lim sifati, mehnat bozori, inson kapitali, malakali kadrlar, bandlik, kasbiy kompetensiya, iqtisodiy rivojlanish, ta’lim islohotlari, raqobatbardoshlik, innovatsion ta’lim.

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida ta’lim sifati hamda mehnat bozori talablarining o‘zaro uyg‘unligi har bir davlatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Inson kapitalining sifati mamlakatning iqtisodiy salohiyati, innovatsion rivojlanishi va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini belgilab beradi. Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat nazariy bilimlarni berishi, balki mehnat bozorida talab etilayotgan amaliy ko‘nikma va kompetensiyalarni ham shakllantirishi zarur. so‘nggi yillarda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, kasbiy va oliy ta’lim sifatini oshirish hamda bitiruvchilarning bandligini ta’minlashga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq mehnat bozori ehtiyojlarining tez o‘zgarishi ta’lim tizimidan yanada moslashuvchan va innovatsion yondashuvlarni talab qilmoqda.

Ta’lim sifati va mehnat bozori o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik iqtisodiy rivojlanishning muhim shartlaridan biridir. Sifatli ta’lim olgan mutaxassislar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi texnologiyalarni o‘zlashtiradi va iqtisodiyotning turli tarmoqlarida innovatsion faoliyatni rivojlantiradi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta’lim tizimining asosiy vazifasi mehnat bozori ehtiyojlariga javob beradigan raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashdan iborat.Hozirgi kunda ish beruvchilar tomonidan nafaqat kasbiy bilim, balki muloqot madaniyati, jamoada ishlash, muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash va raqamli texnologiyalardan

foydalanish ko‘nikmalariga ham katta e’tibor qaratilmoqda. Ayrim hollarda bitiruvchilarning nazariy tayyorgarligi yetarli bo‘lsa-da, amaliy tajribaning kamligi ularning ishga joylashish imkoniyatlarini cheklab qo‘ymoqda. Bu esa ta’lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlash zarurligini ko‘rsatadi.Mamlakatimizda dual ta’lim tizimini rivojlantirish, ishlab chiqarish amaliyotlarini kengaytirish hamda korxonalar bilan hamkorlik asosida mutaxassislar tayyorlash bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu yondashuv talabalarga nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtirish imkonini yaratib, ularning kasbiy tayyorgarligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi mehnat bozori talablarini ham tubdan o‘zgartirmoqda. Sun’iy intellekt, avtomatlashtirish, elektron tijorat va axborot texnologiyalarining keng qo‘llanilishi natijasida yangi kasblar paydo bo‘lmoqda. Shu sababli ta’lim muassasalari o‘quv dasturlarini muntazam ravishda yangilab borishi, zamonaviy texnologiyalar asosida o‘qitish usullarini joriy etishi lozim.

Ta’lim sifati va mehnat bozori talablarining uyg‘unlashuvida oliy ta’lim muassasalari, kasbiy ta’lim markazlari, davlat tashkilotlari hamda xususiy sektorning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Ish beruvchilarning o‘quv dasturlarini ishlab chiqishda ishtirok etishi, talabalar uchun amaliyot o‘rinlari yaratishi va mutaxassislarni baholash jarayoniga jalb qilinishi ta’lim natijalarining samaradorligini oshiradi.Mehnat bozori monitoringini muntazam olib borish ham muhimdir. Hududlar va iqtisodiyot tarmoqlari kesimida qaysi mutaxassisliklarga ehtiyoj yuqori ekanligini aniqlash ta’lim muassasalariga qabul kvotalarini va ta’lim yo‘nalishlarini to‘g‘ri rejalashtirish imkonini beradi. Natijada bitiruvchilar o‘rtasidagi ishsizlik darajasi kamayib, iqtisodiyotning malakali kadrlarga bo‘lgan ehtiyoji qondiriladi.

Ta’lim sifati va mehnat bozori talablarining uyg‘unlashuvi masalasida xalqaro tajribani o‘rganish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimi iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlari bilan chambarchas bog‘langan holda faoliyat yuritganda mehnat resurslarining samaradorligi ortadi. Xususan, Germaniya, Janubiy Koreya va Singapur kabi davlatlarda dual ta’lim tizimi muvaffaqiyatli qo‘llanilib, talabalarning nazariy bilimlarini ishlab chiqarishdagi amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish imkonini bermoqda. O‘zbekistonda ham ushbu tajribalarni milliy sharoitlarga moslashtirish orqali kadrlar tayyorlash sifatini yanada oshirish mumkin.Mamlakatimizda yoshlar bandligini ta’minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu maqsadda kasb-hunar maktablari, kollejlar va texnikumlar faoliyati takomillashtirilmoqda, oliy ta’lim muassasalari soni va qamrovi kengaytirilmoqda. Biroq ayrim hollarda mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan mutaxassisliklar va ta’lim muassasalari tayyorlayotgan kadrlar soni o‘rtasida nomutanosiblik kuzatiladi. Bu holat ayrim sohalarda malakali mutaxassislar

yetishmasligiga, boshqa yo‘nalishlarda esa ishchi kuchi ortiqchaligiga sabab bo‘lmoqda.

Ta’lim sifati ko‘rsatkichlarini oshirishda pedagog kadrlarning kasbiy mahorati ham alohida o‘rin tutadi. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini mukammal bilishi, balki innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llay olishi, talabalarni mustaqil fikrlashga undashi va ularni mehnat bozoridagi real vaziyatlarga tayyorlay olishi zarur. Shu bois pedagoglarning malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish ham mehnat bozori talablariga moslashishning muhim vositasi sifatida qaralmoqda. Oliy va kasbiy ta’lim muassasalarida biznes asoslari, startap loyihalar va innovatsion faoliyat bo‘yicha bilimlarning berilishi yoshlarning nafaqat ish izlovchi, balki yangi ish o‘rinlari yaratuvchi subyekt sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Bu esa iqtisodiy faollikni oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy mehnat bozori sharoitida chet tillarini bilish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish hamda kasbiy moslashuvchanlik kabi kompetensiyalar tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro kompaniyalar va xorijiy investorlar ishtirokidagi korxonalarda faoliyat yuritish uchun mutaxassislardan yuqori malaka bilan bir qatorda kommunikativ va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalari ham talab etiladi. Shu sababli ta’lim dasturlarida xorijiy tillarni o‘qitish sifatini oshirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur.

Kelgusida ta’lim sifati va mehnat bozori talablarining uyg‘unlashuvini ta’minlash uchun kompetensiyaga asoslangan ta’lim modelini yanada rivojlantirish, bitiruvchilarning bandlik ko‘rsatkichlarini monitoring qilish hamda ish beruvchilarning ta’lim jarayonidagi ishtirokini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv iqtisodiyotning real sektori ehtiyojlariga mos, yuqori malakali va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Natijada inson kapitalining sifati oshib, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti uchun mustahkam zamin yaratiladi.

Xulosa

O‘zbekistonda ta’lim sifati va mehnat bozori talablarining uyg‘unlashuvi iqtisodiy taraqqiyot va aholi farovonligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlari ushbu yo‘nalishda ijobiy natijalarni bermoqda. Biroq zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassislarni tayyorlash uchun ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasini yanada kuchaytirish, amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish hamda ish beruvchilar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zarur. Bu esa

malakali, raqobatbardosh va zamonaviy bilimlarga ega kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni.
3. Abdurahmonov Q.X. Inson kapitali iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
4. Egamberdiyev R. Mehnat bozori iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan, 2020.
5. UNESCO. Ta’limning barqaror rivojlanishdagi o‘rni. – Parij, 2021.
6. Jahon banki. Inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha hisobot. – Vashington, 2022.
7. Xolmo‘minov Sh.R. Mehnat iqtisodiyoti va sotsiologiyasi. – Toshkent, 2019.
8. OECD. Education at a Glance. – Paris: OECD Publishing, 2023.